

szőr a gyakorlatot tolforgató közvetlenségével adja elő a dolgokat, mások kedélyeskedő hangra térve át, köznapias kifejezésekkel; szóhasználata egy-két helyen található is lehetne.

A korhangulat megéreztetésére gyakran használ régies meg vidékies szavakat s hogy a figyelmet jobban rájuk terelje, ezeket többnyire másfajta betűkkel is nyomatja. Ez kissé a keresettség hatását teszi.

Altalában azonban egy rokonszenves egyéniség története kapcsán a szerző avatott vezetésével mozaikszerű, de elég valóságos képet nyerünk a XVIII. századvég külföldi és hazai társadalmának mozgalmairól, főképp magánéleti vonatkozásban. Az egykorú Bécs nevezetesebb utcáival és épületeivel, szép asszonyaival meg piperkőceivel, színházával, udvari estélyeivel, vidám gárdistáival, a dunántúli szürettek és lakomák leírása, Kisfaludy klagenfurti, mantuai, milánói, draguignani elméneinek közlése mind bő alkalmul szolgál a legkülönbözőbb tárgyú jellemző apróság elmondására. Látszik, hogy Darnay jól ismeri e kort családéleti és magánvontkozásában s lehetőleg hitelességre törekszik. Nagy segítségére voltak a Kisfaludytól származó följegyzések, melyekből alkalomadtán idéz is.

Baros Gyula.

Hegedüs Loránt új könyve. Az irodalmi siker titka igen különböző eredetű. Van olyan könyv, mely a tartalmával kelt figyelmet; van olyan, amelynek előadasmódja tetszik. Máskor meg az író egyénisége miatt kapkodnak utána. Néha mind a három tényező elősegíti a hatást. Az utóbbi eset magyarázza Hegedüs Loránt műveinek kedveltségét.

A nagy közönség a közéleti szereplőben valami igazató érdekességet gyanít. A közönséges halandó a tömegben alig látva túl szomszédján, joggal hiszi, hogy a magasból tágabb körre esik pillantás s ezért szívesen hallgatja az élenjárók szavát. Ha aztán ez a nyilvánossághoz fordulás nemcsak tárgyilag, hanem formailag is megkapó: mi akadály lehetne a sikernek?

A halhatatlanok útja c. kötet olyan cikkeket közöl, melyekben Hegedüs az utóbbi évek időszerű kérdéseivel kapcsolatos nézeteit fejti ki a szellemes társalgás könnyed módján. Jókairól, Madáchról, Shakespeareről, gr. Tisza Istvánról s a magyarság némely égető problémájáról van szó e rövidebb-hosz-

szabb cikkeken, melyeken itt-ott fel-tűnő erős nyomot hagyott a pillanat időszerűsége; de azért, vagy talán épen ezért érdekességük tagadhatatlan. A rapszodikus lendület e színes egyvelege néhol meglepi ugyan az olvasót, az ellenmondás hajlamát azonban végül lecsönnesíti az ötletészkelek nyomán járó komoly célnak. A kötet darabjai közül kiválik a «Krisztus zörgetése» c. felolvasás, mely a magyar protestantizmusnak nemzeti újjáépítésünk körüli feladataira mutat rá; másfelől mindvégig figyelemébresztő a gr. Tisza István világtörténelmi jelentőségét fejtegető tanulmány, amely polemikus éllel s heves dialektikával vitatja a nagy államférfiú igazát.

K. G.

Hösköltemény Szent Lászlóról. Talán nincs irodalom, amelyben a letűnt idők nagyjai annyiszor támadnának fel a költők lantján, mint a miénkben. Ennek magyarázata nyilvánvaló: nincs még egy olyan nép, melynek nemzeti léte annyiszor forgott volna kockán, mint a miénknek. Az a lélektani tapasztalat érvényesül itt, hogy a bajban lévő a már átélt emlékképekből igyekszik új erőt gyűjteni. A költő, mint a közönség lekíségének megszólaltatója, ihletében ösztönösen hódol e belső kényszernek s nagy válságok idején megnyugvást kereső mohósággal idézi fel a régi kort.

A közviszonyokon aggódó magyar lélek ez ősi vonása mondhatja Arannyal is, hogy hó lelke vigaszt a multakba fordul. Ilyesféle indíték hatása alatt énekelte meg egész kötetnyi versben Szent László királyt Sziklay János, az ötvenéves jubileumát ünneplő érdemes költő. Nem ő az első, kinek képzeletét a magyar középkor e büszkesége megragadta. Tetteit s a nevéhez fűződő csodákat szent hagyományként emlegeti a nemzeti kegyelet, melynek művészi ápolóiként a költők egész sora, köztük egy Vörösmarty s Arany találhatók. Egyik tudósunk szinte egész könyvre terjedő tanulmányban foglalkozik Szent Lászlónak a magyar költészetbeli szerepéről.

Ily előzmények után merész feladatra vállalkozott a jubiláló költő. Huszonnégy énekre terjedő műve főképp a cserhalmi, nándorfehérvári és mogyoródi csaták hőseként mutatja be Szent Lászlót, az ősi erények megtestesítjét. A mellékalakok közül élesebb vonásokkal van rajzolva a Lászlótól megmen-

tett magyar leány, Piroska, aki később Kharitás néven újból közrehat az események irányításában.

A tárgy legendaszerűségéhez alkalmazkodó előadáson szembevetendő az egyszerűsége törekvés. Ez valószínűleg tudatos eljárás volt a költő részéről s nem is volna baj, kár azonban, hogy helyenként magyarázatra szoruló szók és fordulatok is vannak a szövegben, ami a zavartalan élvezés rovására esik (horkák; a megnyitott forrás *habárja fut lön; csobán; jókszedő*). A két alexandrinból és három tizenegyes sorból alkotott stófaszerkezet az eddigi eposzi formákhoz szokott olvasók előtt szokatlannak fog feltűnni. Kérdés, hogy ez az újszerűség nem fog-e ártani a szerkezetileg eléggé sikerült mű hatásának.

V. M.

Könyvek a bolsevizmusról. (Huszár Károly: Az égő Oroszország. Dantékiadás. Budapest, 1926. — Henri Beraud: Mit láttam Moszkvában. Fordította Orbók Attila. Budapest, 1926.) A bolsevizmus hova-tovább tíz esztendeje égető világprobléma, nekünk magyaroknak, akik megszenvedtünk érte, kétszeresen az. Mégis — hiába vagyunk kortársak — annyi misztikum veszi körül, annyira ellentétes megvilágításban rajzolják élénk ellentétes világnézetű írók, hogy hálával kell fogadnunk minden könyvet, mely objektivitásra törekszik.

Huszár Károly előszavában ezt ígéri («tudományos mérlegeléssel igyekeztem a tényeket és jelenségeket igen magas szempontok szerint megítélni»). Óriási apparátussal fog munkájához: könyve végén több mint kétszázötven művet sorol fel, mint forrásmunkát. Ezek között egy orosz nyelvű sincs. Huszár Károly nem tud oroszul és sohasem járt Oroszországban. Egy tárgyilagos történeti munkának nem lehet előfeltétele a személyes átélés, mégis úgy érezzük, hogy Oroszországot nem lehet könyvekből megérteni, az orosz bolsevizmust még kevésbé. Oroszország a végtelenségek birodalma. Csak az tudja ezt igazán átérzeni, aki hetekig utazott ugyanazon vasúti kocsiban a beláthatatlan pusztákon keresztül, ahol napokig csak egy-két állomást ér. Csak az érti meg Tolstoj orosz muzsikáját igazán, aki együtt ivott vele teát kunyhójában. Ezt mindenki megerősítheti, aki valaha járt Oroszországban.

Huszár Károlynál ezt a hiányt némileg pótolja, hogy élő forrásokra is támaszkodott, orosz hadifoglyok elbeszéléseire, orosz emigránsok közleményeire. Művének széles keretét ad. Behatóan foglalkozik a cárizmus korával, az orosz-japán háborúval, a világháború előtti forradalmi törekvésekkel, a világháborúval, hogy így megértesse a bolsevizmus hatalomrajutását. Világosan lát hatalmas anyagában, nem bonyolódik belé adatainak tömegébe és érdekesen ír. Művének nemes tendenciája végigvonul az egész könyvön. Ripszám Henrik ceruzarajzai közel visznek az orosz néplelekhez és méltón illusztrálják a könyvet. Huszár Károly érdemes munkát végzett és a magyar olvasó sok tanulsággal forgathatja művét.

Beraud nem történelmet ad, hanem riportokat oroszországi tapasztalatairól. Mint szélső radikális francia újságíró, a szovjet meghívására hetekig tartózkodott Moszkvában, Pétervárott és bejárta az orosz vidéket is. Nem engedte magát kalauzolni, hanem igyekezett — a titkos rendőrség ellenére — a saját szemével látni. Mert tudja, hogy a szovjet urai mesterei az idegenvezetésnek. Hiszen még a pétervári akadémia jubileumán résztvevő német egyetemi tanárokat is sikerült nekik alaposan félrevezetniök és propagandájuk öntudatlan eszközeivé tenniök. Beraud könyve annál meggyőzőbb, hogy ő maga orosz tanulmányútja előtt rokonérzéssel viseltetett a bolsevizmus iránt és családó megdöbbenéssel volt kénytelen ráeszmélni a szovjetrendszer belső hazugságára. Ezt a belső hazugságot főleg abban látja, hogy a szovjet befelé nagyorosz, mondhatni nemzeti, kifelé meg nemzetközi forradalmi politikát folytat. Hogy a munkásság uralmát hirdeti, de saját munkásságát a legnagyobb nyomorban tartja és minden megmozdulását, sztrájkötörekvését véres terrortal nyomja el. Hogy a tulajdonjog megszüntetését proklamálja és amellet az úrgazdagok kasztját teremti meg. A szeszfogyasztást tiltja, de a vezetők pezsgős orgiákat rendeznek. Az egész bolsevizmus egy nagy hazugság, ez Beraud keserű megállapítása és könyve kiáltó szózat a francia munkássághoz. Orbók Attila fordítása jó és a Pfeifer Ferdinánd kiadócégnek hálásak lehetünk, hogy ezt a könyvet magyarul is megjelentette.

S. A.